

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Зайцева О.О.

студентка,

Інститут права

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

РОЛЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Актуальність даної теми обумовлена обранням Україною курсу на побудову демократичної, правової та соціальної держави, для чого необхідним є розвиток соціальних прав людини та соціальної захищеності. Проведення соціальної політики України передбачає врахування міжнародних соціальних стандартів, досвіду та практики зарубіжних країн, які закріплені в багатьох міжнародних договорах, котрі безпосередньо впливають на національне законодавство. Крім того, у статті 114 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. [1]. Україна взяла на себе обов'язок забезпечити, щоб існуючі закони та майбутнє законодавство поступово досягли сумісності з *acquis* ЄС. Як зазначають науковці, в умовах євроінтеграційних процесів актуалізувалось питання виконання вимог, які поставлені перед Україною європейською спільнотою щодо імплементації у національне законодавство принципів та стандартів європейського права [2, с. 219], що потребує їх подальшого дослідження.

Велика кількість міжнародних стандартів закріплена в таких міжнародних актах як Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права

1966 р., Європейська соціальна хартія 1961 р. та Європейська соціальна Хартія переглянута 1996р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., низка конвенцій та рекомендацій Міжнародної організації праці, міжнародно-правові акти ООН та інші. Нині міжнародні соціальні стандарти становлять собою комплекс закріплених у міжнародно-правових актах норм, завдяки прийняттю яких визначаються гідні умови життєдіяльності людей і забезпечується розвиток індивіда та його соціальна захищеність. Ці соціальні стандарти повинні бути сприйняті законодавством кожної держави шляхом підписання й ратифікації міжнародних договорів, а вже після цього, вони мають бути розвинені і пристосовані до існуючих у конкретній державі умов [3, с. 27]. Держава, яка укладаючи міжнародні договори є їх стороною, бере на себе зобов'язання максимально і з використанням всіх наявних ресурсів реалізувати закріплені в цих договорах міжнародні соціальні стандарти та створити умови для їх захисту. Співпраця держав з розробки та прийняття міжнародно-правових актів відіграє важливу роль, оскільки, як зазначають вчені, прийняття міжнародно-правових актів сприяє встановленню єдиного напрямку розвитку держав та їх законодавства, сприяє консолідації та глобалізації, створює основу для існування міждержавних об'єднань (таких як ЄС); а також, міжнародно-правові акти з питань соціального обслуговування, прийняті розвиненими державами, стимулюють інші країни, що мають наміри співпрацювати з ними, залучатися до реалізації проектів з соціального обслуговування на своїх територіях [3, с. 256].

Відображення в національному законодавстві знайшли і положення Віденської конвенції «Про право міжнародних договорів» від 23 травня 1969 року. Так, ст. 27 Конвенції зазначає, що «Учасник не може посилається на положення свого внутрішнього права як на виправдання для невиконання ним договору». Згідно з цим положенням, Конституція у ст. 9 закріплює, що «Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України»,

а ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори» передбачає, що «якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору».

Загальна декларація прав людини містить широкий перелік як громадянських і політичних, так і соціально-економічних та культурних прав. Зокрема, низка соціальних прав закріплена у статтях 22–26 Декларації. Так, ст. 22 передбачає, що кожна людина як член суспільства має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави [4, с. 25]. Статтею 25 закріплюється право на достатній життєвий рівень, а в цілому цим міжнародним актом вперше було закріплено право кожного на отримання соціальних послуг, незалежно від соціальних чи фізичних ознак. Незважаючи на рекомендаційний характер даного акту, його норми й положення все ж враховуються та уточнюються в процесі укладення наступних міжнародних договорів.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права було прийнято 16.12.1966 р., а ратифіковано Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19.10.1973 р. В ст. 2 даного Пакту вказується що він зобов'язує держави «вжити в максимальних межах наявних ресурсів заходи для того, щоб забезпечити поступове і повне здійснення визнаних у цьому Пакті прав». Основні соціальні права знайшли своє відображення у статтях 6-13 Пакту. Зокрема, статтею 9 закріплено, що держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування. За дотриманням державами-учасниками своїх зобов'язань за Пактом і рівнем здійснення відповідних прав і обов'язків спостерігає Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав.

Європейська соціальна хартія (переглянута) – міжнародна угода, яка поєднала всі права, закріплені в Хартії 1961 р., Додаткових протоколах 1988 та 1995 рр., а також поправки, що стосуються цих прав, та нові права. Україна приєдналась до Європейської соціальної хартії (переглянутої) шляхом ратифікації у 2006 р. [5], чим взяла на себе відповідні зобов'язання у сфері надання соціальних послуг. З прийняттям Хартії держави-учасниці взяли на себе зобов'язання по створенню системи служб соціального обслуговування та забезпечення її функціонування. Крім того, на сьогодні Україна приєдналась не до всіх статей Хартії, а лише до 27 статей та 74 пунктів станом на момент ратифікації та до пунктів 3, 4 статті 12 згодом у 2017 році. Вчені наголошують, що приєднавшись до цих норм, Україна підтвердила свій європейський вибір і взяла на себе зобов'язання наблизити правове регулювання соціального захисту та забезпечення населення до європейських стандартів [6, с. 95].

Європейський Кодекс соціального забезпечення містить мінімальні стандарти захисту, які договірні держави повинні надавати у зв'язку з дев'ятьма традиційними соціальними ризиками, а саме: хворобою, безробіттям, старістю, трудовим каліцтвом, професійним захворюванням, материнством, інвалідністю, втратою годувальника, утриманням дітей. Вчені вважають, що законодавство України в цій частині відповідає вимогам Переглянутого кодексу соціального забезпечення, оскільки всі названі соціальні ризики охоплені різними видами соціального захисту. Частина з них охоплюється соціальним страхуванням, частина – соціальними виплатами через систему державної соціальної допомоги [8, с. 29]. Україна підписала даний нормативно-правовий акт 10 листопада 2016 року, але при цьому Європейський кодекс соціального забезпечення (переглянутий) до цих пір не ратифіковано. Підписання цього документу поставило завдання перед Україною практично впровадити передбачені в його змісті соціальні стандарти. Проте на сьогодні Кодекс ще не є складовою соціального законодавства України.

У системі міжнародно-правових актів ООН важливе місце посідають акти, які присвячені правам окремих категорій осіб. Як приклад, 13 грудня 2006 року Генеральною Асамблеєю ООН було ухвалено Конвенцію ООН про права людей з інвалідністю, що спрямована на заохочення, захист та забезпечення повного і рівного здійснення всіма особами з інвалідністю всіх прав людини й основоположних свобод, а також у заохоченні поваги до їхньої гідності [8; 7]. На виконання вимог Конвенції постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 706 була затверджена Державна цільова програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2020 року».

Важливе значення відіграють також конвенції та рекомендації МОП. Нині Україною ратифіковано близько 70 Конвенцій МОП, значна їх частина стосується сфери соціального забезпечення. До основних Конвенцій МОП із соціального забезпечення варто зарахувати такі: «Про мінімальні норми соціального забезпечення», «Про основні цілі та норми соціальної політики», «Про рівноправність громадян, іноземців, осіб без громадянства у галузі соціального забезпечення», «Про допомоги по інвалідності, по старості, у зв'язку з втратою годувальника» та інші.

Отже, кожен міжнародно-правовий акт у галузі соціального забезпечення, закріплюючи нові та конкретизуючи вже існуючі міжнародні стандарти впливає на проведення соціальної політики кожної держави, в тому числі і України. Ратифікуючи міжнародний договір, Україна бере на себе зобов'язання імплементувати його в національне законодавство та дотримуватись встановлених у ньому вимог. Крім цього, акти рекомендаційного характеру, які не обов'язкові для виконання та не підлягають ратифікації теж мають значний вплив на соціальну політику та соціальне законодавство, адже встановлюють загальновизнані стандарти і норми, яких Україна та інші держави вирішують дотримуватись добровільно, враховуючи при проведенні національної політики соціального захисту і забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014. Офіційний вісник України. 2014. № 75. Т 1. С. 83. Ст. 2125.

2. Мальюга Л.Ю. Сучасні тенденції розвитку адаптації соціального законодавства до європейського законодавства як складової процесу інтеграції України до ЄС. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 207–215. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.1-1.32>.

3. Клименко А.Л. Стандарти і гарантії соціального забезпечення: міжнародно-правовий і вітчизняний контекст : монографія. Харків : Юрайт, 2019. 176 с.

4. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. (Док. ООН/PES/217A). Офіц. сайт Верхов. Ради України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

5. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої): Закон України від 14.09.2006 р. № 137-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 43. Ст. 418.

6. Про внесення зміни до пункту 2 Закону України «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої)»: Закон України від 17.05.2017 № 2034-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 24. Ст. 279.

7. Мальюга Л.Ю. Теоретико-правові основи адаптації соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 406 с.

8. Міжнародні соціальні стандарти: навч. посіб. / авт. : А.М. Юшко, Н.М. Швець; за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 121 с.